

Patterning a decent urban governance model in the spatial-political dimensions of the Tehran metropolis

Ali Asghar Tayebi Rahni ^{a*}, Zahra Pishgahi Fard ^b, Yashar Zaki ^b

^a. Department of Political Geography, Kish International Campus, University of Tehran, Tehran, Iran

^b. Department of Political Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Patterning,
Good Urban Governance,
Spatial-Political Level of the
City,
Tehran Metropolis.

Received:

1 July 2022

Received in revised form:

3 September 2022

Accepted:

4 November 2022

pp. 193-213

ABSTRACT

The growth of Tehran's urbanization is a political-spatial phenomenon, which should be considered a suitable model considering the goal of providing a suitable model of urban cooperation in the spatial-political dimension of the city. According to the indicators of good urban governance, justice and participation can move as fundamental factors in the direction of the progress and justice of the urban space. The research method to answer the main question is a mixed method (quantitative-qualitative). Data was collected using a combined method (library and field), and SPSS software was exploited to analyze the research data. Also, a questionnaire completed by experts in the urban area was used to find a pattern of urban governance. These data were evaluated using the Likert scale, and eventually, one-sample t-tests and factor analysis methods were exerted. The results show that among the indicators, justice, equality, and participation in Tehran are better than other indicators. The indicators of transparency, law-oriented, and accountability are evaluated below the average level from the experts' point of view. Therefore, they need to be in better condition. Finally, the model of good urban governance can be a new theory in responding to new expectations and responsibilities and a suitable management document for the authorities, with the help of which they can achieve sustainable urban development.

Citation: Tayebi Rahni A. A., Pishgahi Fard, Z., & Zaki, Y. (2022). Patterning a decent urban governance model in the spatial-political dimensions of the Tehran metropolis. *Journal of Geographical Urban Planning Research*, 10 (3), 193-213.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.345253.1715>

* . Corresponding author (Email: ali.a.tayebi@gmail.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended abstract

Introduction

The performance of urban governance institutions has a direct impact on the equitable allocation and distribution of resources, the city economy and the promotion of the political level of urban settlements. Municipalities in developed countries use a component called citizen participation to solve urban problems in order for their citizens to live better. Efforts have been made in this field in Iran, but it is not enough. Tehran is one of the cities that wants to involve citizens in solving urban problems. Despite efforts to establish good governance instead of governance, the city of Tehran is facing a challenge in which the people have not found a role. The researcher seeks to; What solution should the municipality of Tehran take that the level of participation is such that it is formed as a model of proper urban governance to solve most of Tehran's urban problems by looking down. The low-to-high distribution of power in the political space of Tehran causes the components of decent urban governance, including rule of law, accountability, transparency, participation, effectiveness and efficiency, agreement orientation, justice and strategic vision, to be implemented, which are the most important. Its component is the participation of the people in solving urban problems, which will ultimately lead to the creation of space-political justice in Tehran. The geographical space of the country is governed by a centralized political and administrative structure. The solution to this problem in the hands of decent urban governance in connection with the proper spatial distribution of power is to organize the urban political space of Tehran in such a way that it is governed according to the principles of a proper model of decent urban governance. The role of proper spatial distribution of power in eliminating vulnerabilities in the urban scale and the local scale of Tehran is undeniable. By providing a suitable model for proper urban governance, the appropriate spatial distribution of power in the city of Tehran in order to create urban spatial justice and

distribution of facilities in the theoretical framework of Lefebvre space is proposed. It is appropriate to use the framework of Lefebvre's theory of space, and then the appropriate model of decent governance in Tehran for proper spatial distribution of power will be presented with the help of the meta-combined method. Is the pattern appropriate?

Methodology:

In this study, using Cochran's formula, the sample size has been determined. The required sample size for the statistical population of Tehran with a population of 8737510 million; 384 people, which has been increased to 400 for more validity. Cronbach's alpha was calculated using SPSS software, so after distributing 400 questionnaires, Cronbach's alpha value was obtained. The collected data were evaluated using the Likert scale. Eventually; Data analysis was performed using one-sample t-test and factor analysis. Then, the appropriate model of proper governance of Tehran with the help of meta-combined method and using process modeling based on Lefebvre theory of space is presented.

Results and discussion:

Combining an expanded and stable system with a growth governance model based on Henri Lefebvre's theory of space. The model presented in the research is based on Lefebvre's theory, in which Lefebvre considers space as a social space that expresses the concept of space; We need real space, discourse space and living space is the result of people's lived experience in the city, so the complete concept of space is obtained by combining these three concepts of space. By combining the growth governance model with an expanded and stable system, a model is provided that will lead to popular participation and fair distribution of facilities in the urban space of Tehran. Growth governance model; It has pragmatic, consensual, partnership, interactive, proprietary, business and growth components. Accordingly, in an expanded and stable system, the process and performance move towards

equilibrium, and this issue guarantees the expansion of stability and stability and political-economic-cultural and spatial balance of the system. In this case, the input and output of the system does not decrease. Conversely, the input and output of the urban system increases and the system moves towards stability. In contrast to the centralized pattern and simple structure; In the context of change in the structure of the land in which spatial management is formed in the context of its mechanisms. Due to the fact that they operate in contractile systems, the input and output of the system as well as the relationship of the system with other political systems are reduced, usually the system moves to an imbalance in a contractile operation, and this was not It moves the balance of the system towards death and extinction. Finally, the pattern obtained from our research; A model called the Partnership-Based Expanded Decent Urban Governance Model that can best implement the criteria of decent urban governance because it is only possible to develop an expanded system based on popular participation to the urban system of Tehran's urban space. Establish spatial-political justice in Tehran.

Conclusion:

In fact, this study is an attempt to examine the status of indicators of good governance in Tehran, which has been completed by a questionnaire and its presentation to intellectuals in Tehran, which reflects the

level of indicators of good governance in Tehran. It should also be noted that the study of indicators and the achievement of the above result is based on Lefebvre theory. Among the indicators related to good governance, justice and equality and participation in the city of Tehran, it shows a better situation than other indicators, and the indicators of transparency, law-based and accountability are rated lower than average from the people's point of view. These directions are not in good condition. Finally, the model of competent urban governance can be a new theory in responding to new expectations and responsibilities and a suitable and accessible management document for the officials of Tehran metropolis, which gives them the ability to achieve sustainable urban development.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

الگوی حکمروایی شایسته شهری در ابعاد فضایی - سیاسی کلان‌شهر تهران

علی اصغر طیبی رهنی^۱ - گروه جغرافیای سیاسی، پردیس بین‌المللی کیش، دانشگاه تهران، تهران، ایران
زهرا پیشگاهی فرد - گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
یاشار ذکی - گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

رشد شهرنشینی در تهران یک پدیدهٔ سیاسی- فضایی است که می‌بایست با توجه به هدف برای ارائه الگوی مناسب حکمروایی شایسته شهری در بعد فضایی- سیاسی شهر، الگویی مناسب در نظر گرفته شود. با توجه به شاخصه‌های حکمروایی شایسته شهری، عدالت و مشارکت می‌تواند به‌عنوان عواملی بنیادین در جهت پیشرفت و عدالت فضای شهری حرکت نماید. روش پژوهش جهت پاسخ به پرسش اصلی تحقیق، روش آمیخته (کمی- کیفی) می‌باشد. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از روش ترکیبی (کتابخانه‌ای و میدانی) انجام می‌پذیرد. برای تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار SPSS استفاده خواهد شد. همچنین برای الگویی حکمروایی شهری از پرسشنامه که توسط متخصصان حوزه شهری تکمیل شده است، بهره گرفته شد. این داده‌ها با استفاده از طیف لیکرت ارزش‌گذاری و درنهایت؛ با استفاده از آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای و روش تحلیل عاملی انجام گرفت. نتایج گویای آن است که از میان شاخص‌ها، عدالت، برابری و مشارکت در شهر تهران نسبت به سایر شاخص‌ها وضعیت بهتری را نشان می‌دهد و شاخص‌های شفافیت، قانون محوری و پاسخگویی از دید متخصصان کمتر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. از این جهت دارای وضعیت خوبی نمی‌باشند. درنهایت الگوی حکمروایی شایسته شهری می‌تواند نظریه‌ای جدید در پاسخگویی به انتظارات و مسئولیت‌های جدید باشد و یک سند مدیریتی مناسب برای مسئولان باشد که به کمک آن بتوانند به توسعه پایدار شهری دست یابند.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

الگوی حکمروایی شایسته شهری، سطح فضایی-سیاسی شهر، کلان‌شهر تهران.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۱۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۸/۱۳

صص. ۲۱۳-۱۹۳

استناد: طیبی رهنی، علی اصغر؛ پیشگاهی فرد، زهرا و ذکی، یاشار. (۱۴۰۱). الگوی حکمروایی شایسته شهری در ابعاد فضایی- سیاسی کلان‌شهر تهران. *مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰(۳)، ۱۹۳-۲۱۳.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.345253.1715>

مقدمه

شهرها از مهم‌ترین پدیده‌های انسان‌ساخت در فضای جغرافیایی می‌باشند که فرایندها و نمودهای فضایی آن مستقیماً تحت تأثیر حکمروایی شهری قرار می‌گیرد. عملکرد نهادهای حکمروایی شهری تأثیر مستقیمی بر تخصیص و توزیع عادلانه منابع، اقتصاد شهر و ارتقای سطح سیاسی سکونتگاه‌های شهری دارد. شهرها از قدیمی‌ترین آثار مادی تاریخ بشر هستند. برای هزاران سال، آن‌ها مکانی بوده‌اند و هنوز هم هستند که محرک‌های اصلی تفکر، اختراعات، هنر و خلاقیت انسان در آن فعالیت می‌کنند (Glaeser, 2012: 232). در کشورهای توسعه‌یافته، فرایندهای شهرنشینی، حاشیه‌نشینی، شهر زدایی، کوچک شدن شهر و گسترش شهرها به‌طور هم‌زمان در حال انجام است (Barreira et al, 2017: 159). در مطالعات شهری، اصطلاح «فضا» هم در یک زمینه کلی، به‌عنوان مثال، «فضای اجتماعی» یا «فضای عمومی» و هم در رابطه با یک فضای خاص، که ممکن است یک خیابان یا یک محله از یک منطقه باشد، استفاده می‌شود. شرایط زندگی در شهر را شبکه‌های فنی و حمل‌ونقلی تشکیل می‌دهد که همراه با امکانات فرهنگی، پزشکی، آموزشی، ورزشی و پارک‌های محیطی را تشکیل می‌دهند (Adams, 2014: 15).

در گذشته، مدیریت شهری، ابعاد پیچیده و چندبعدی نداشت؛ بنابراین اداره و مدیریت شهر، راحت‌تر از زمان حال بود. با افزایش جمعیت شهرنشینی، معضلات جدید اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی شهرها، مدیریت و اداره آن‌ها را پیچیده کرد. به عبارتی، افزایش جمعیت شهری باعث تحولات بزرگی در شهر شد که مدیریت آن به شیوه سنتی، منافع تمام‌ذی‌نفعان را دربر نمی‌گرفت و این روند منجر به عدالت فضایی نمی‌شد. اندیشه اولیه کارآمدی مدیریت شهری در مؤلفه‌هایی مانند: در خدمت گرفتن سرمایه بیشتر، صنعتی شدن، نیروی کار بیشتر و به‌طور کلی در رشد کمی، دیده می‌شد ولی تجربه‌ها و مطالعات به‌خصوص مطالعات بانک جهانی نشان داده‌اند که این رویکردها نتوانسته‌اند بهبود فضای زیستی را در پی داشته باشند و هر روز موانع زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی و به‌طور کلی فضایی این رویکردها، نمایان‌تر می‌شود (سرور و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۲). از این‌رو تغییراتی در این رویکردها صورت گرفت و باعث ایجاد دیدگاه و تئوری‌های توسعه پایدار، شهر انسان‌گرا و حکمروایی^۱ شایسته شهری (اداره مردمی شهرها) گردید که امید می‌رود این رهیافت‌ها و رویکردهای نوین، به‌ویژه حکمروایی شایسته شهری به‌عنوان اثربخش‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت نظام پیچیده و چند سطحی، مدیریت شهرها را بهبود بخشد (Pooraahmad, 2018: 498).

در سال‌های اخیر شاهد نمونه‌هایی از تجربه عملی موفق برخی شهرها مانند (دبی، منچستر، شنیان و چاتانواگا) در زمینه حکمروایی جهت مدیریت مطلوب شهری بوده‌ایم. لذا این شهرها، برای بهتر زیستن شهروندان از مؤلفه‌هایی همچون مشارکت شهروندی، پاسخگویی، شفافیت، عدالت‌پذیری، مسئولیت‌پذیری و قانون محوری برای حل معضلات شهری استفاده می‌کنند. در کلان‌شهرهای ایران نیز تلاش‌هایی در این زمینه انجام شده است، اما کافی نمی‌باشد (غلامی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۸).

در این پژوهش محقق در پی آن است که؛ شهرداری تهران چه راهکاری پیش بگیرد که میزان مشارکت، پاسخگویی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری و دیگر مؤلفه‌های حکمروایی شایسته در حدی باشد که به‌عنوان الگویی موفق جهت رفع بیشتر معضلات شهری تهران با نگاهی از پایین به بالا شکل بگیرد. توزیع پایین به بالای قدرت در سطح فضای سیاسی شهر تهران سبب می‌شود مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری از جمله قانون‌مداری، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی شفافیت،

مشارکت، اثربخشی و کارایی، جهت‌گیری توافقی، عدالت و بینش راهبردی اجرایی شود که مهم‌ترین مولفه آن مشارکت دهی مردم در زمینه حل معضلات شهری است که در نهایت سبب ایجاد عدالت فضایی-سیاسی شهر تهران خواهد شد. حال با توجه به ساختار سیاسی-اداری متمرکز در کشور و وجود تفاوت‌های انسانی و اکولوژیکی این پرسش مطرح می‌شود که در قالب ساختار بسیط می‌توان از توسعه معقول و برابر برای شهر بزرگی چون تهران با جمعیتی بسیار قائل بود؟ یا ساختار سیاسی موجود می‌تواند به نابرابری فضایی منجر شود. راهکار این مسئله در سایه حکمروایی شایسته شهری در پیوند توزیع فضایی مناسب قدرت است که فضای سیاسی شهری تهران را به گونه‌ای سازمان‌دهی شود که بر اساس اصول الگوی مناسب حکمروایی شایسته شهری اداره شود. نقش توزیع فضایی مناسب قدرت در از بین بردن آسیب‌پذیری‌ها در مقیاس شهری و مقیاس محلی شهر تهران انکارناپذیر است. با ارائه الگوی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری توزیع فضایی مناسب قدرت در شهر تهران در جهت ایجاد عدالت فضایی شهری و توزیع امکانات در چارچوب نظری فضای هانری لوفور^۱ مطرح می‌شود. بر این پایه، این پژوهش در پی یافتن الگوی مناسب برای حکمروایی شایسته شهری در ابعاد فضایی - سیاسی کلان‌شهر تهران است. در پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه توزیع فضایی قدرت و مدیریت سیاسی فضا نیز کارهای بسیاری انجام‌شده است. در زمینه حکمروایی شایسته شهری؛ شناسایی میزان اثرگذاری عناصر ساختاری زمین بر تناسب کاربری‌هاست که با بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی انجام‌شده است که این موارد غنای پژوهش‌های انجام‌شده در گذشته را نشان می‌دهد.

در پژوهش‌های انجام‌شده در گذشته به‌خوبی تبیین نقش قدرت پرداخته‌شده است و توزیع فضایی قدرت تشریح شده است و در زمینه مدیریت سیاسی فضا نیز کارهای بسیاری انجام‌شده است و اهمیت سازمان‌دهی فضا در توسعه کشورها، دولت‌ها نسبت به تقسیم فضای سرزمینی خود به شکل مناسبی پرداخته‌شده است. در رابطه با اهمیت سازمان‌دهی فضا در توسعه کشورها، دولت‌ها نسبت به تقسیم فضای سرزمینی خود به شکل مناسبی پرداخته‌اند. در زمینه حکمروایی شایسته شهری؛ شناسایی میزان اثرگذاری عناصر ساختاری زمین بر تناسب کاربری‌هاست که با بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی انجام‌شده است که این موارد غنای پژوهش‌های انجام‌شده در گذشته را نشان می‌دهد.

امیر قاسمی و مرتضی بنا (۱۳۹۶) در کتاب شهر، مشارکت و حکمروایی خوب شهری بیان می‌کنند که؛ اهمیت شاخصه‌های حکمروایی خوب شهری در کشور ما از این‌روست که ما از جمله کشورهایی هستیم که وجود ساختار بسیط اجرایی، موجبات بروز مشکلات عمده‌ای است که آن را فراهم آورده است. شهرام پارسا (۱۳۹۶) در رساله خود با عنوان "تبیین الگوی شهر هوشمند با تأکید بر حکمروایی شهری تهران" بیان می‌کند که؛ نتایج بررسی در زمینه شاخص‌های شهر هوشمند مبتنی بر حکمروایی در شهر تهران نشان می‌دهد که دو بعد اساسی حکمروایی (مشارکت و همکاری و نظام تصمیم‌گیری) پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند، که حکایت نقش و جایگاه ضعیف شهروندان در نظام تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری دارد. وضعیت بقیه شاخص‌های شهر هوشمند مبتنی بر حکمروایی (فناوری، اداره امور الکترونیک، هماهنگی درونی و بیرونی، ظرفیت نوآوری و خلاقیت) نیز در شهر تهران در حد متوسط می‌باشد. در این میان هرچند اکثر شاخص‌ها در حد متوسط هستند. دیوید هاروی (۱۳۹۵) در کتاب عدالت اجتماعی و شهر بیان می‌کند که؛ فضا، عدالت اجتماعی و شهرنشینی و نظام‌های فضایی را به تشریح می‌پردازد. به عقیده هاروی، کار اصلی ما چیزی جز ساختن آگاهانه و هوشیارانه یک الگوی نظری جدید برای تفکر جغرافیایی، از طریق انتقاد عمیق به «الگوی نظری» فعلی این رشته نیست. اعتقاد کلی هاروی که فضا نسبی و برساخته است ما را به خوانش او از فضای سرمایه‌دارانه

رهنمون می‌کند، هاروی یکی از اولین جغرافی‌دانانی بود که تأکید کرد فضا پیشاداده/ معین، مطلق یا «ظرفی» نیست که چیزهای ذاتاً «غیر فضایی» درون آن قرار داشته باشند. صادق‌لو و دلالت (۱۳۹۴) در کتاب فضای جغرافیایی و سازمان‌دهی سیاسی بیان می‌کنند که؛ در واقع عصاره‌ای از کتاب‌های فلسفه جغرافیای سیاسی، سیاست و فضا و افق‌های جدید در جغرافیای سیاسی است. در سه فصل شامل فصل اول: مفهوم فضای جغرافیایی، فصل دوم: مفهوم سازمان‌دهی سیاسی فضای جغرافیایی، فصل سوم: مکان و هویت. خالدی (۱۳۹۳)، در پایان‌نامه "تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در برقراری عدالت فضایی (مورد مطالعه: شهر پیرانشهر)"، منظور بررسی نقش حکمروایی خوب شهری و نیز شناسایی شاخص‌های تأثیرگذار آن در برقراری عدالت فضایی در شهر پیرانشهر انجام شده است. جامعه آماری شهروندان شهر پیرانشهر و حجم نمونه ۳۸۲ نفر که به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای به دست آمده است. نتایج پژوهش نشان داده است که در فرضیه اول، بین حکمروایی خوب شهری و عدالت فضایی ضریب همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد و حکمروایی خوب شهری در برقراری عدالت فضایی با ضریب تعیین ۰/۲۲۴ در صد اثر مثبت داشته است. در فرضیه دوم نیز مشخص شد که شاخص‌های مشارکت، شفافیت و عدالت محوری به ترتیب بیشترین تأثیر را در برقراری عدالت فضایی در محدود مورد مطالعه داشته‌اند. شریعتی (۱۳۹۳)، در پایان‌نامه خود با عنوان "ارزیابی شاخص‌های موثر در پیاده‌سازی حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی مناطق ۴ و ۸ شهر مشهد)" بیان می‌کند که؛ با رشد و توسعه روزافزون شهرنشینی در دهه‌های اخیر در کشورمان، ضرورت اتخاذ رویکردی جدید به مسائل و پیامدهای شهرنشینی لازم و ضروری می‌نماید. تغییرات بسیار سریع عصر فناوری سبب گردید تا لزوم هماهنگ‌سازی میان این تغییرات و بهره‌مندی از مزایای فناوریانه بیش‌ازپیش مشخص شود. سعدی شهروز (۱۳۹۱) در کتاب "حکمروایی شهری و مشارکت محلی؛ مقایسه محله بریانک هفت‌چنار در تهران با محله سن بلز در پاریس" بیان می‌کند که؛ یافته‌های مطالعاتی نشان می‌دهد چنانچه بتوان از روابط قوی و درهم‌تنیده اجتماعات محلی در حکمروایی خوب شهری و جوهره آن یعنی مشارکت محلی بهره گرفت، مدیریت شهر به‌گونه‌ای بسامان‌تر و مطلوب‌تر انجام می‌گیرد. در چنین اوضاعی، رضایت و اعتماد شهروندان بیشتر می‌شود و آنان انگیزه بیشتری برای مشارکت در اداره امور محلی از خود نشان خواهند داد. مرادی نیا (۱۳۹۰)، در پایان‌نامه خود با عنوان "آسیب شناسی توزیع فضایی قدرت در کلان‌شهر تهران با تأکید بر حکمروایی شهری" بیان می‌کند که؛ از منظر حکمروایی شهری ساختار و شکل کنونی توزیع فضایی قدرت سیاسی با توجه به برنامه‌ریزی و توزیع قدرت از بالا به پایین سبب تکوین ناکارآمدی در توزیع فضایی قدرت سیاسی در کلان‌شهر تهران شده است. کامران دستجردی (۱۴۰۰). در پژوهشی با عنوان "بررسی چگونگی سیاست‌گذاری‌ها در فضای شهری (مورد مطالعه: شهر تهران)" بیان می‌کند که؛ برای ساماندهی و توسعه شهر تهران باید، سیاست‌گذاری‌ها در راستای شرایط و امکانات جغرافیایی به‌ویژه پتانسیل‌هایی فضایی صورت گیرد. در این زمینه بر دولت محلی به‌عنوان نماد جغرافیایی و ایجاد امنیت به‌عنوان عنصری سیاسی در فضای شهر تهران تأکید شده است. لطفی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "تحلیل و بررسی نقش نواحی پیرامونی در سازمان‌دهی سیاسی فضایی پایدار شهرهای ایران؛ مطالعه موردی کلان‌شهر تهران" بیان می‌کند که؛ فضا دربرگیرنده روابط متقابل اقتصادی اجتماعی بخشی از جامعه در محیط مشخصی از سرزمین است و سازمان فضایی تبیین روابط بین انسان و فضا و فعالیت‌های انسان در فضا است. هدف این پژوهش؛ نقش نواحی پیرامونی در سازمان‌دهی سیاسی فضایی پایدار کلان‌شهر تهران است. سازمان فضایی نواحی پیرامونی کلان‌شهر تهران از نظر سیمای کلی و چگونگی پراکنش و اسکان جمعیت و توزیع استقرار و ساختار اقتصادی - اجتماعی و کنش‌های متقابل بین آن‌ها به دلیل ناپایداری

سازمان‌دهی سیاسی فضایی پایدار کلان‌شهر تهران را با چالش مواجهه کرده است. باو^۱ و همکاران (۲۰۲۱) "پیکربندی حاکمیت شهری: چارچوبی مفهومی برای درک پیچیدگی و افزایش انتقال به پایداری بیشتر در شهرها" یک چارچوب مفهومی برای تحلیل و مقایسه پیکربندی‌های حکمرانی شهری و پویایی آن‌ها در زمینه انتقال پایداری پیشنهاد می‌کند. سهم ما در بحث‌ها شامل استفاده از بررسی ادبیات برای توسعه یک چارچوب مفهومی با ابعاد لازم برای درک فرآیندهای حکمروایی شهری و پویایی آن‌ها است. در چارچوب پیکربندی حکمرانی شهری ما استدلال می‌کنیم که این چارچوب به ما اجازه می‌دهد تا ابعاد مهم (گفتمان‌ها، شبکه‌های بازیگر، دانش و فرآیندهای مادی) را در شکل‌گیری تصمیم‌گیری توسعه شهری و نتایج در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی آن‌ها، در یک دنیای پیچیده ترکیب کنیم. راکو^۲ (۲۰۲۰)؛ حاکمیت شهری در درجه اول به فرآیندهایی مربوط می‌شود که از طریق آن دولت در شهرها سازمان‌دهی و ارائه می‌شود و روابط بین سازمان‌های دولتی و جامعه مدنی، اصطلاحی است که برای شهروندان، جوامع، بازیگران بخش خصوصی و سازمان‌های داوطلبانه استفاده می‌شود. حکومت معانی متعددی دارد. برای برخی، این مفهوم، رویکردی تحلیلی را نشان می‌دهد که راه‌های جدیدی برای تفکر در مورد فرآیندهای دولت، سیاست شهری، مسئولیت‌پذیری و دموکراسی باز می‌کند. برای دیگران، حکمروایی اصطلاح توصیفی‌تری است که توجه را بر نهادهای مشخص و تأمین مالی نقش‌ها و مسئولیت‌های آن‌ها متمرکز می‌کند. آکو^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "درگیر شدن با حاکمیت شهری جهانی در بحبوحه یک بحران" بیان می‌کند که؛ بحران همه‌گیری کووید-۱۹ فرصتی را برای دانشمندان شهری فراهم می‌کند تا نقش واضح‌تری در شکل‌دهی «حکومت شهری جهانی» ایفا کنند. محققان شهری به‌خوبی آماده هستند تا در بحث‌های سیاستی در مورد حکمروایی شهری جهانی به دنبال بحث‌های اخیر اوایل دهه ۲۰۰۰ که حرکت از نظریه‌پردازی جهانی شهر به رویکرد گسترده‌تر «شهر جهانی» را تشویق کرده است، مشارکت کنند. کروز^۴ و همکاران (۲۰۱۹). "حکمرانی شهری جدید: مروری بر موضوعات فعلی و اولویت‌های آینده" این مقاله مروری برخی از مفاهیم، روندها و رویکردهای کلیدی در تحقیقات حاکمیت شهری معاصر را بررسی می‌کند. بداخ^۵ و همکاران (۲۰۱۷) "مفهوم حکمروایی خوب شهری و کاربرد آن در برنامه‌ریزی شهری پایدار" تئوری و عمل شهری معاصر در عصر فرا صنعتی به‌طور فزاینده‌ای به سمت رویکردی مبتنی بر توسعه پایدار روی می‌آورد. هدف این مقاله تلاشی برای ارائه شیوه‌های منتخب در برنامه‌ریزی فضایی است که از اصول ایده حاکمیت مشترک استفاده می‌کند. این شامل مفروضات روش‌شناختی و معیارهای اعمال شده در «حکمرانی خوب شهری» خواهد بود. هدف این خواهد بود که تحقیقات و امکانات جدید خود را در کشورهایی مانند لهستان نشان دهد که در آن ایده حاکمیت و توسعه پایدار یک موضوع تئوری باقی‌مانده است. زیلنیچ^۶ (۲۰۱۸) "سیاست فضا لوفور: برنامه‌ریزی شهری به‌عنوان اثر" پروژه هانری لوفور، که طی دهه‌ها تحقیق توسعه‌یافته بود، مجموعه‌ای از آثار را تولید کرد که به دنبال اولویت‌بندی مجدد نقش اساسی فضا در تجربه و عمل زندگی اجتماعی بود. ادعای او مبنی بر وجود «سیاست فضا» با تأکید بر نیاز به درک مجموعه عناصر دخیل در «تولید فضا»، چالشی را برای برنامه‌ریزی و طراحی محیط ساخته‌شده ایجاد می‌کند. رویکرد لوفور و «فریاد و مطالبه» او برای «حق بر شهر» نشان‌دهنده تمرکز و اهمیتی است که او به

1 . Baud
2 . Raco
3 . Acuto
4 . Cruz
5 . Badach
6 . Zieleniec

اعمال، معانی و ارزش‌های مرتبط با سکونت و استفاده از فضاهای اجتماعی زندگی روزمره می‌دهد. بوسکت^۱ فضای سیاسی در آثار هانری لوفور: ایدئولوژی و اتوپیا؛ ایده‌های فیلسوف و جامعه‌شناس هنری لوفور (۱۹۰۱-۱۹۹۱) در حال حاضر در حال تجربه احیای مطالعات شهری در فرانسه است، درحالی‌که نظریه‌های او در مورد شهر و جامعه شهری سال‌ها در ادبیات علوم اجتماعی انگلیسی زبان مورد بحث و اصلاح قرار گرفته است. این علاقه جدید، که به اروپا نیز گسترش می‌یابد، کاربردهای مختلفی از فلسفه او را نشان می‌دهد، درحالی‌که برخی تلاش می‌کنند تا کاربردهای عملی و تأثیر نظریه‌های او را بر روی عملکردهای «تولید فضا» و استفاده‌های معمول از «حق به شهر» شناسایی کنند. (Stanek, 2011). یانگ^۲ (۲۰۱۸) "تغییر نظم سیاسی شهری و سیاست فضا: مطالعه سیاست POSPD هنگ کنگ" هدف این مقاله بررسی این است که (۱) آیا روند انتقالی نظم‌های سیاسی شهری نقطه‌گذاری شده است یا تدریجی. (۲) آیا تغییر انتقالی توسط عوامل برون‌زا، عوامل درون‌زا یا هر دو انجام می‌شود. (۳) تا چه حد مدل تولید اجتماعی قدرت هنوز در عصر فرا صنعتی قابل اجرا است. (۴) نحوه عملکرد دیالکتیک اجتماعی فضایی سیاسی در نظم سیاسی شهری در حال تغییر است. این مطالعه ابتدا به بررسی توسعه فضاهای باز عمومی در توسعه خصوصی (POSPD) با تغییر نظم سیاسی شهری می‌پردازد و سپس توضیح می‌دهد که چرا سیاست POSPD به دغدغه رژیم و ائتلاف ضد رشد در حال ظهور تبدیل شده است.

خلاء موجود در پژوهش‌های انجام‌شده یافتن الگویی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری به‌ویژه در کلان‌شهرها می‌باشد که نوآوری پژوهش حاضر این است با توجه به مؤلفه‌های بنیادین حکمروایی شایسته شهری، الگویی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری در ابعاد فضایی-سیاسی شهر تهران ارائه گردد که بتوان در جهت چالش‌های پیش روی کلان‌شهر تهران مدیران شهری کارا تر عمل نمایند. در این پژوهش، تأکید پژوهشگر بر بعد فضایی-سیاسی شهر در جهت یافتن الگویی مناسب به‌منظور حکمروایی شایسته شهری است. در حکمروایی شایسته شهری نیاز به شناسایی دقیق ساختار فضایی-سیاسی شهرها دارد که این مهم توسط پژوهشگران جغرافیا و بالأخص جغرافیدانان سیاسی به دلیل تخصصشان در زمینه فضا و سیاست بسیار قوی‌تر انجام خواهد گرفت. در این راستا با شناخت ساختار فضایی-سیاسی شهر تهران به ارائه الگویی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری خواهیم پرداخت.

مبانی نظری

الگویابی

الگویابی یکی از مفاهیم اصلی برای انتزاع و کاهش پیچیدگی هستند. بنابراین، الگوها برای مدت طولانی وسیله‌ای برای ساخت سیستم بوده‌اند. الگوها به‌طور گسترده‌ای به‌عنوان یک ابزار جهانی هر زمان که انسان درگیر است، استفاده می‌شود. آن‌ها با مفاهیم رایج پذیرفته‌شده تقویت می‌شوند و بنابراین به الگوهای مفهومی تبدیل می‌شوند. سناریوی اصلی استقرار الگوها و الگوهای مفهومی همچنان ساخت سیستم است (Kropp & Thalheim, 2020: 15). الگوی مفهومی الگویابی است که توسط مفهوم از فضای مفهوم تقویت می‌شود، به زبانی فرمول‌بندی می‌شود که امکان فرمول‌بندی‌های با ساختار مناسب را فراهم می‌کند، مبتنی بر مدل‌های ذهنی/ادراکی/موقعیتی با مفهوم (تعبیه‌شده آن‌هاست) و بر روی قالب و الگوهای عمیق که معمولاً پذیرفته‌شده‌اند، جهت‌گیری می‌شود (Kropp & Thalheim, 2020: 16). مفهوم یک الگو زمانی که نیاز به معناشناسی خاصی مانند الگوسازی سیستم‌ها و نرم‌افزارها بود، به رسمیت بیشتری نیاز داشت.

1 . Grégory BUSQUET

2 . Yang Yu

پرکاربردترین تعریف «الگو» تنها در سال ۱۹۷۳ توسط Stachowiak ابداع شد. تئوری برنامه‌نویسی و تعاریف معنانشاسی نیاز به مفهومی دقیق از یک قطعه کد خوب شکل گرفته داشتند. این مفهوم همچنین به اشکال دیگر الگوهای ارتباط دیجیتالی نیز منتقل شد. این شامل شبکه‌های پتری در اشکال مختلف، خودکارها و نمودارهای وضعیت، نمودارهای کلاس، زبان‌های عمل و سایر اشکال زبان‌های الگوسازی می‌شود. (Gray & Rump, 2019: 3190).

حکمروایی شایسته

در سال ۱۹۸۹، بانک جهانی اعلام کرد که «بحران حکمرانی» زمینه‌ساز «مشکلات توسعه آفریقا» است (بانک جهانی ۱۹۸۹: ۶۱-۶۰). تعهد اعلامیه پاریس در سال ۲۰۰۵ به «مالکیت ملی» توجه آژانس‌های کمک‌کننده را بر حکمرانی خوب متمرکز کرده است. به‌عنوان مثال، همان‌طور که (هایدن ۲۰۰۸: ۲۶۷) اشاره می‌کند، «با هدایت مستقیم حمایت‌های بودجه‌ای به دولت‌های شریک، [شریک‌های توسعه] مجبور می‌شوند در مورد حکومت به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از شیوه کار خود فکر کنند. طرفداران دستور کار حکمرانی خوب، آن را نه تنها به‌خودی‌خود، بلکه به‌عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر انواع دیگر نتایج، به‌ویژه رشد و توسعه اقتصادی، می‌دانند. در کشورهایی که مدیریت ضعیفی دارند، چنین است. استدلال می‌شود که بوروکرات‌ها و سیاستمداران فاسد با سرقت کمک‌ها یا هدایت نادرست آن‌ها به سمت فعالیت‌های غیر مولد، مانع از تلاش‌های توسعه‌ای می‌شوند. دولت‌هایی که در برابر شهروندانشان پاسخگو نیستند و با بوروکراسی‌های ناکارآمد و نهادهای ضعیف، کمتر آشکار اما به همان اندازه مخرب هستند، نمی‌خواهند یا قادر به تدوین و اجرای سیاست‌های حامی رشد و حمایت از فقرا نیستند. کوفی عنان^۱، دبیر کل سابق سازمان ملل متحد در یک نقل‌قول به‌خوبی اشاره کرد که «حکمرانی خوب شاید تنها مهم‌ترین عامل در ریشه‌کنی فقر و ترویج توسعه باشد (UN, 1998). بنابراین، موافقان استدلال می‌کنند که حکمروایی خوب باید در مرکز سیاست توسعه باشد: کمک‌کنندگان نه تنها باید از اصلاحات حکمروایی در کشورهای دریافت‌کننده کمک حمایت مثبت کنند، بلکه باید با در نظر گرفتن کیفیت حکمروایی در تصمیم‌گیری‌ها در مورد توزیع کمک‌های خارجی ادبیات مرتبط بزرگی بر معیارها و ارزیابی‌های کیفیت حکمرانی در کشورهای خاص و بین ملی تمرکز دارد و مجموعه مهم دیگری از کار به رابطه بین حکمروایی و نتایج کلیدی مانند رشد اقتصادی می‌پردازد. پس حکمروایی خوب چیست؟ تعاریف عملی از حکمروایی خوب و به‌طور کلی کیفیت حکمروایی از نظر تنوع قابل توجه است. بانک‌ها، کمیسیون اروپا، صندوق بین‌المللی پول و OECD تعاریفی را ارائه نمودند. این تعاریف یا از خط‌مشی فعلی هر سازمان در مورد حکمرانی (به‌عنوان مثال، حکمرانی خوب صندوق بین‌المللی پول: نقش صندوق بین‌المللی پول، منتشر شده در سال ۱۹۹۷) یا جدیدترین آن استخراج شده است. بیانیه در مورد موضوع (به‌عنوان مثال، مدخلی با عنوان «حکومت» در وب‌سایت سازمان ملل متحد). به‌استثنای بانک اروپایی بازسازی و توسعه (EBRD) و بانک توسعه بین‌آمریکایی (IADB)، همه این سازمان‌ها از واژه حکمروایی خوب به‌طور گسترده استفاده می‌کنند و ترویج آن را در میان اهداف اصلی خود مورد بحث قرار می‌دهند (e.g., the IMF's Good Governance: The IMF's Role, published in, 1997). از نظر بانک جهانی، حکمرانی خوب شامل یک خدمات عمومی کارآمد، یک سیستم قضایی قابل اعتماد و دولتی است که به مردم پاسخگو باشد. بانک جهانی سه عنصر حکمرانی خوب را توضیح می‌دهد (بانک جهانی، ۱۹۸۹-۱۹۹۲):

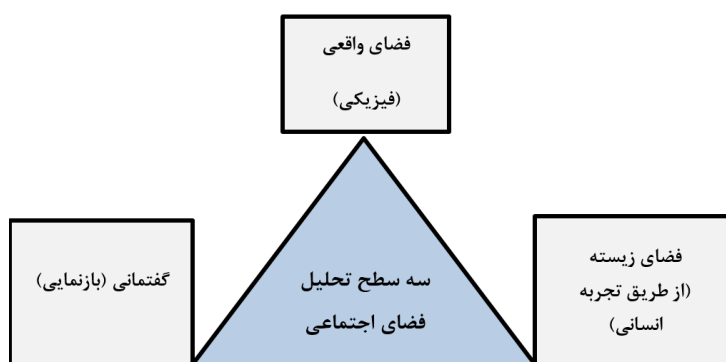
- ۱- مدیریت بخش دولتی با تأکید بر نیاز به مدیریت مؤثر مالی و منابع انسانی از طریق بهبود بودجه‌بندی، حسابداری و گزارشگری و ریشه‌کن کردن ناکارآمدی به‌ویژه در شرکت‌های دولتی؛
- ۲- پاسخگویی در خدمات عمومی، از جمله حسابداری مؤثر، حسابرسی و تمرکززدایی، و به‌طور کلی مسئول ساختن مقامات دولتی در قبال اقدامات خود و پاسخگویی به مصرف‌کنندگان. یک چارچوب قانونی قابل پیش‌بینی با قوانینی که از قبل شناخته‌شده باشد. قوه قضائیه و سازوکارهای مجری قانون قابل اعتماد و مستقل؛
- ۳- در دسترس بودن اطلاعات و شفافیت به‌منظور تقویت تحلیل سیاست، ترویج بحث عمومی و کاهش خطر فساد. به‌عنوان مثال، گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۰۷، تقویت مشارکت گروه بانک جهانی در زمینه حکومتهای و مبارزه با فساد، که استراتژی خود را در مورد حکمرانی ترسیم می‌کند، هیچ تعریف صریحی فراتر از نقل قول کوتاهی از بانک سابق ارائه نمی‌کند. از سوی دیگر، حکمرانی خوب که توسط بانک‌های توسعه چندجانبه تعریف می‌شود، شباهت‌های زیادی با مفهوم دولت توسعه‌یافته دارد، یعنی دولتی که دارای چشم‌انداز است. رهبری و ظرفیت برای ایجاد تحول مثبت [اقتصادی] جامعه در یک دوره زمانی فشرده (Gerschenkron, 1962; Fritz & Rocha Menocal 2007: 533)؛ (Evans, 1995; World Bank, 1993; Haggard, 1990). امروزه تقریباً همه نهادهای بزرگ توسعه می‌گویند که ترویج حکمرانی خوب بخش مهمی از برنامه‌های آن‌ها است. حکمرانی خوب، نه تنها برای سازمان‌های مختلف، بلکه برای بازیگران مختلف درون این سازمان‌ها، معنای متفاوتی دارد. استفاده‌های کاری از اصطلاح «حکمرانی خوب» توسط نهادهای کمک‌کننده به هفت حوزه کلیدی اشاره می‌کند: دموکراسی و نمایندگی، حقوق بشر، حاکمیت قانون، مدیریت عمومی کارآمد و مؤثر، شفافیت و پاسخگویی، اهداف توسعه‌گرایانه، و انواع نهادهای اقتصادی و سیاسی خاص. انواع چیزهای به‌طور کلی «خوب» که لزوماً همه با هم به‌هیچ‌وجه معنادار نیستند (African Union, 2012).

اصول حکمروایی شایسته شهری

حکمروایی خوب ۹ ویژگی عمده دارد. مشارکتی، اجماع‌گرا، پاسخگو، شفاف، پاسخگو، مؤثر و کارآمد، عادلانه و فراگیر است و از حاکمیت قانون پیروی می‌کند. این اطمینان می‌دهد که فساد به حداقل می‌رسد، نظرات اقلیت‌ها در نظر گرفته می‌شود و صدای آسیب‌پذیرترین افراد جامعه در تصمیم‌گیری شنیده می‌شود. همچنین پاسخگویی نیازهای حال و آینده جامعه است (Yap Kioe Sheng, 2005: 2). اصول حکمروایی شایسته شهری که توسط سازمان ملل بیان شده است، شامل موارد زیر است: ۱- قانون‌مندی: قانون‌مندی و وجود قانون جوهره و عامل پیونددهنده مدیریت و حکمروایی شهری است و بدون آن حکمروایی شهری، جسمی بی‌روح و بدون توان پاسخگویی می‌باشد. قانون‌مندی مفهومی است که همه حکومت‌ها بدان استناد می‌کنند (سردارنیا، ۱۳۹۱: ۶۱). ۲- مسئولیت و پاسخگویی: حکومت‌ها در سطح‌های مختلف موظف به مسئولیت و داشتن پاسخگویی در برابر شهروندان هستند. در نهایت باید گفت که مسئولیت و پاسخگویی در برابر شهروندان از نشانه‌های حکمروایی خوب شهری است. اینکه پاسخگویی از طرف چه فرد یا افرادی است بر اساس نوع فعالیت و سازمان قابل‌تغییر است. در نتیجه پاسخگویی تنها از طریق اعمال شفافیت و حاکمیت قانونی قابل اجرا می‌باشد. ۳- شفافیت: شفافیت به معنای گردش آزاد اطلاعات و آسانی دسترسی به آن‌ها و واضح بودن کارها آگاهی مداوم شهروندان از روند کارهای موجود است. ۴- مشارکت: معنای مشارکت توانایی تأثیر گذاشتن بر تصمیم‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت می‌باشد. مشارکت تنها به حمایت مردم از صاحبان تصمیم نمی‌باشد بلکه روندی است که در آن شهروندان و صاحبان قدرت در تصمیم‌گیری‌های شهری سهم دارند (برک پور، ۱۳۸۵: ۵۰۱). ۵- اثربخشی و کارایی: اثربخشی و کارایی به معنای استفاده از منابع، فرآیندها و نهادهایی مناسب انجام می‌شود و نتیجه‌های

به‌دست‌آمده و توانایی پاسخ‌گویی و تأمین نیازهای مردم باشد (کریمی و پارسا، ۱۳۹۱: ۱۰۰). ۶- پذیرا بودن و پاسخگو بودن: پذیرا بودن و پاسخگویی از نیازهای اساسی جامعه مدنی می‌باشد که به معنی آن است که مسئولان شهری نیازها و خواسته‌های شهروندان خود را درک کنند و هم پاسخگو به نیازهای آن‌ها باشند در نتیجه مسئولان و مردم با یکدیگر همسو می‌شوند (برک پور، ۱۳۸۵: ۵۰۲). ۷- جهت‌گیری توافقی: به دلیل اینکه شهر گستره وجود گروه‌ها و منفعتهای مختلف است و گاهی در حال ستیز و اختلاف با هم هستند. هدف از جهت‌گیری توافقی، ایجاد سازوکاری است که از طریق برقراری ارتباط و تلاش مشترک بین سازمان‌های دولتی، شهروندان، بخش‌های خصوصی و نهادهای جامعه مدنی و سازمان‌های غیردولتی انجام‌پذیر است (همان، ۵۰۲). ۸- عدالت: هدف از عدالت ایجاد فرصت‌های مناسب و برابر برای همه شهروندان در زمینه امکانات رفاهی و توزیع عادلانه منابع است. ۹- بینش راهبردی: به معنی جلوتر رفتن از روزمرگی‌ها در مقابله با مسئله‌های کوچک شهری و همچنین استفاده از بینش راهبردی و عمیق و آینده‌نگر در زمینه توسعه و پیشرفت شهری است (رهنما و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰۷).

از اوایل دهه ۱۹۹۰، نظریه هانری لوفور در مورد تولید اجتماعی فضا به‌طور گسترده توسط دانشگاهیان انگلیسی زبان برای درک فرآیندهای شهری معاصر در جهان غرب مورد استفاده قرار گرفت. ایده اصلی لوفور این است که شیوه‌های مختلف تولید فضا وجود دارد: فضای طبیعی و فضای اجتماعی. لوفور به‌عنوان یک متفکر مارکسیست به فضا و تولید آن از طریق دیالکتیکی سه‌بخشی بین اعمال و ادراکات روزمره، بازنمایی‌ها و تخیل فضایی زمان می‌نگرد. او استدلال می‌کند که فضا یک محصول اجتماعی است (مبتنی بر ارزش و تولید اجتماعی معانی) که بر اعمال و ادراکات اجتماعی تأثیر می‌گذارد. به‌طور خلاصه، سه سطح تحلیل برای هر فضای اجتماعی وجود دارد: فضای واقعی (فیزیکی)، گفتمانی (بازنمایی) و فضای زیسته (از طریق تجربه انسانی).

شکل ۱. سه سطح تحلیل فضای اجتماعی

فضای فیزیکی (یا فضای انتزاعی در اصطلاح لفور) توسط بازیگران مختلف (پادشاهان، اربابان و معماران) ساخته شده است. در جامعه مدرن، این بازیگران توسعه‌دهندگان، دولت‌ها و معماران هستند. بازنمایی فضا به گفتمان‌هایی درباره یک فضای اجتماعی اشاره دارد. صرف‌نظر از اینکه فضا وجود دارد یا نه، گفتمان درباره آن مستقل از حضور فیزیکی آن وجود دارد. درنهایت، فضا، بازنمایی تجربه زیسته افرادی است که با فضا تعامل دارند. به‌عبارت‌دیگر، برای هر فضای اجتماعی، یک جزء زنده (پدیدارشناسانه) آن وجود دارد. اگر چنین تجربه زیسته‌ای وجود نداشته باشد، نباید فضا را یک فضای اجتماعی دانست. در مبحث تولید فضا، لوفور بیانیه زیر را بیان می‌کند: «فضای (اجتماعی) یک محصول (اجتماعی) است» (Lefebvre, 1991: 27). بسیاری از خوانندگان این را به این معنا تفسیر می‌کنند که فضا اجتماعی است، اما ما

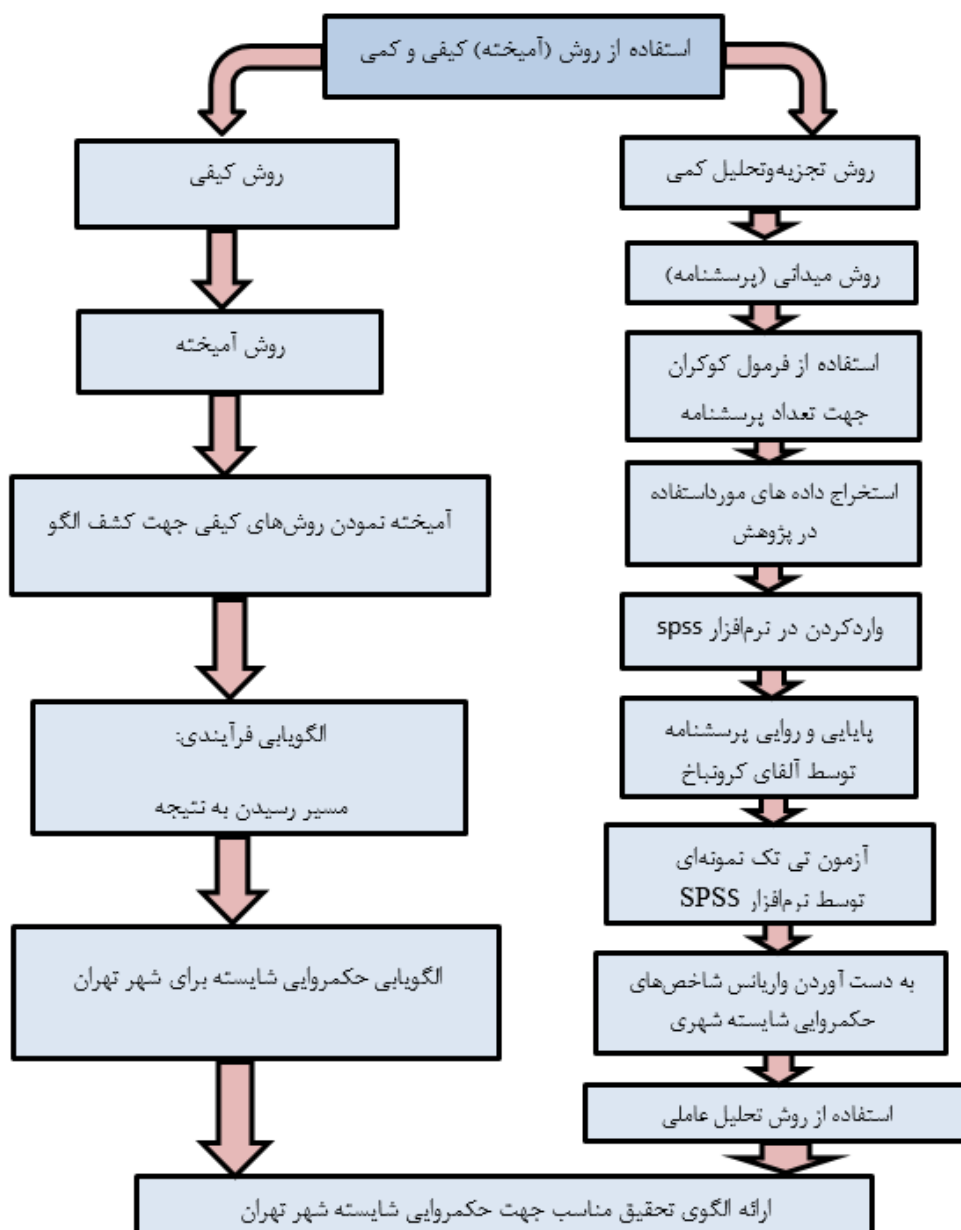
معتقدیم که لوفور قصد دارد بگوید. چیزی فراتر از آن استدلال است. لوفور با گنجاندن پراتنز به‌طور ضمنی خواننده را تشویق می‌کند که این جمله را نیز به این شکل در نظر بگیرد: «فضا یک محصول است». برای ما، این نسخه از استدلال مهم است، زیرا به خواننده یادآوری می‌کند که یکی از اهداف کلیدی لوفور در تولید فضا این بود که نه تنها استدلال کند که فضا اجتماعی است (او آن را بدیهی می‌پذیرفت، همان‌طور که باید ما بپذیریم) بلکه آن فضا یک محصول دیالکتیکی است که بسیار شبیه به کالا بود. کالای دیالکتیکی یک «شیء» انضمامی است به این معنا که چیزی است که می‌توان خرید و فروش کرد و تنها زمانی می‌تواند وجود داشته باشد که با بیانی فیزیکی مطابقت داشته باشد. اما انتزاعی است زیرا نمی‌تواند بدون وجود هم‌زمان یک سیستم کامل از فرآیندهای اجتماعی دیگر مانند مبادله و کار وجود داشته باشد. بنابراین، از این نظر یک فرآیند است. به همین ترتیب، لوفور ادعا می‌کند که فضا تنها زمانی وجود دارد که بومی‌سازی شود و از طریق بیان فیزیکی عینی شود.

روش پژوهش

روش پژوهش رساله حاضر روش آمیخته (کمی - کیفی) می‌باشد. روش آمیخته، مجموعه اقداماتی است برای جمع‌آوری، تحلیل و ترکیب اطلاعات کمی و کیفی در یک مطالعه واحد به‌منظور شناخت مسألت تحقیق.

بر این پایه روش آمیخته، یک رویکرد پژوهشی است که از طریق سنجش هر دودسته یافته‌های یک تحقیق کمی و فرآیندهای یک تحقیق کیفی می‌تواند تصویری پیچیده از یک پدیده ارائه دهد. به بیان دیگر، از این طریق قادر هستیم، با جمع‌آوری و تلفیق یا ادغام انواع متفاوت اطلاعات در مورد یک پدیده معین، پژوهش خود را غنا بخشیم. این بهبود بخشی، حاصل ترکیب نقاط قوت یک روش پژوهشی با جوانب محکم روش دیگر و خنثی‌سازی نقاط ضعف آن‌ها است. شایان ذکر است این پژوهش از نوع هدف جزو تحقیقات کاربردی می‌باشد. ماهیت پژوهش حاضر اکتشافی است. اکتشافی از این جهت که این تحقیق در پی شناسایی شاخص‌های حکمروایی شهری و ارائه الگوی مناسب برای مدیریت یکپارچه و سیستماتیک کلان‌شهر تهران است.

به‌هرروی، دستاورد نهایی حوزه‌های اصلی روش تحقیق دستیابی به هدف تحقیق یعنی تدوین الگویی مناسب برای بهبود وضعیت حکمروایی و مدیریت شهری در شهر تهران می‌باشد. در واقع در این تحقیق ابتدا مدل‌های متداول مدیریت شهری در فصل چهارم مورد مطالعه قرار گرفته است. سپس مدل‌های مدیریت شهری را در کلان‌شهرهای منتخب مورد بررسی قرار داده‌ایم. پس از این مرحله با مراجعه به خبرگان و تشکیل پنل و از طریق ابزار پرسشنامه، شاخص‌های حکمروایی شایسته جهت مدیریت کلان‌شهر تهران و ارائه الگویی نو احصا می‌نماییم. هدف از ارائه الگو آن است که بتوانیم نشان دهیم مدل تدوین شده به‌گونه‌ای طراحی شده است که در صورت به‌کارگیری آن به‌عنوان مدل موجود، وضعیت اداره امور شهر تهران بهتر خواهد شد. لازم به ذکر است از آنجاکه مدیریت شهری تهران از جمله مسائل کلان و پر اهمیت کشور می‌باشد؛ نیاز ضروری است که بهترین مدل حکمروایی برای آن با در نظر آینده این شهر تدوین شود.

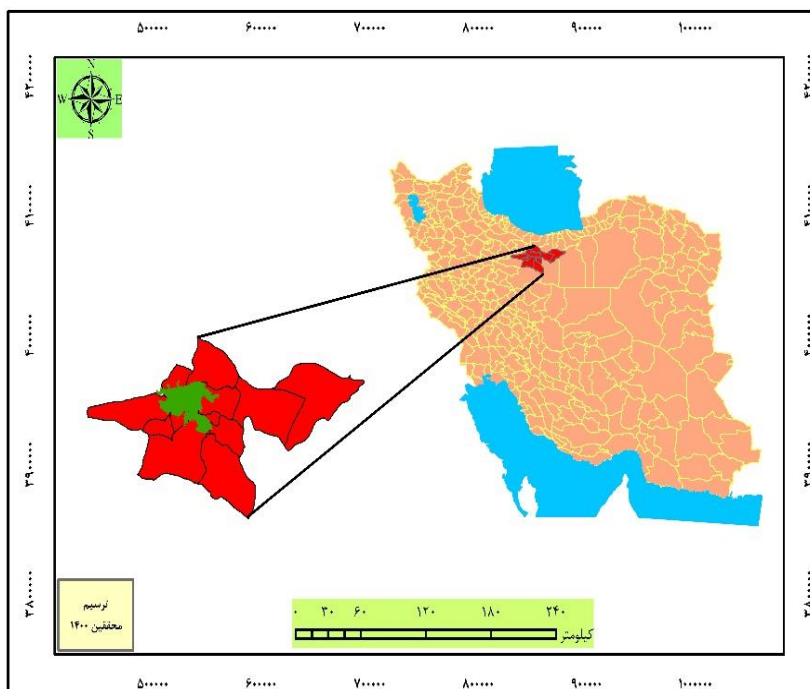

شکل ۲. مدل مفهومی فرآیند روش پژوهش

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه سطح شهر تهران است. این کلان‌شهر کانون تصمیم‌گیری کشور و مرکز تجمع بیشترین امکانات در زمینه اقتصادی، صنعتی، خدماتی، آموزشی، تحقیقاتی، اداری و سیاسی در کشور محسوب می‌شود. به دلیل این تمرکز بسیار پیچیده و عظیم در درون بزرگ‌ترین کلان‌شهر کشور، حوزه نفوذ و جایگاه تهران تا حدی گسترش یافته که هرگونه اتخاذ تصمیم و عملکردی را تحت تأثیر خود قرار داده است. ویژگی چند نقشی بودن تهران نیز بر اهمیت آن می‌افزاید. نقش‌های سیاسی، اداری، فرهنگی، خدماتی، صنعتی و اقتصادی همه بر اهمیت این شهر افزوده و باعث تأثیرگذاری بیشتر این شهر بر نقاط دیگر گردیده است. به عبارت دیگر، امروزه کلان‌شهر تهران با در بر گرفتن یک چهارم جمعیت شهرنشین کشور، مهم‌ترین قطب جمعیتی کشور است. تهران با توجه به نظام متمرکز سیاسی-اداری، مقر کلیه نهادهای

تصمیم‌گیرنده و مدیران عالی‌رتبه بوده و نقش اصلی را در مدیریت سیاسی، اجتماعی اقتصادی و فرهنگی کشور ایفاء می‌کند (متقی و همکاران، ۱۰۵:۱۴۰۰). انتخاب افراد برای تحقیق این پژوهش از میان تحصیل کنندگان (از کارشناسی تا دکتری) می‌باشد. بر اساس اطلاعات آماری سال ۱۳۹۵ جمعیت تهران ۸۷۳۷۵۱۰ میلیون نفر است. جامعه نمونه مورد مطالعه از ۵۰/۴ درصد مرد و ۴۹/۶ درصد از زن تشکیل شده است. همچنین ۲۰ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای شغل دولتی، ۵۴ درصد دارای شغل آزاد، ۱۵ درصد خانه‌دار و ۱۱ درصد بیکار بودند. از نظر سطح تحصیلات کارشناسی ۵۸ درصد، کارشناسی ارشد ۲۵ درصد، دکترا ۱۷ درصد بودند. از لحاظ سنی؛ محدوده ۲۵ تا ۵۰ ساله بوده‌اند.

شکل ۳. موقعیت سیاسی کلان‌شهر تهران

یافته‌ها

روش پژوهش با توجه به مسألت پژوهش فراترکیب؛ رویکرد فراترکیب کیفی نه تنها برای شناخت مطالعات تحقیقات چندگانه مهم است، بلکه توانایی شناسایی شکاف‌ها و ناکارآمدی‌های محتوایی تحقیق را دارد و می‌تواند عمق ابعاد و تفسیر را به مطالعات کیفی اضافه کند و هدف از نوع کاربردی است. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از روش ترکیبی (کتابخانه‌ای و میدانی) می‌باشد. تحلیل نیز تحلیل ترکیبی (کیفی و کمی) می‌باشد. در این تحقیق انتخاب افراد تحصیل کرده (از کارشناسی تا دکتری) می‌باشد. برای تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. همچنین برای الگویابی حکمروایی شهری از پرسشنامه استفاده شده است. در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه تعیین شده است. حجم نمونه لازم برای جامعه آماری شهر تهران با جمعیت ۸۷۳۷۵۱۰ میلیون؛ ۳۸۴ نفر می‌باشد که برای روایی بیشتر به ۴۰۰ نفر افزایش یافته است. با استفاده از نرم‌افزار Smart PIs، آلفای کرونباخ محاسبه شد، به این ترتیب پس از توزیع ۴۰۰ پرسشنامه، مقدار آلفای کرونباخ به دست آمده است. سپس الگوی مناسب حکمروایی

شایسته شهر تهران با کمک روش فراترکیب^۱ و با استفاده از الگویابی فرآیندی ارائه شده است. آروین و همکاران فرآیند فراترکیب را در شش مرحله عنوان می کنند: ۱- طرح روشن مسئله و سؤال تحقیق ۲- جستجوی جامع ادبیات ۳- ارزیابی دقیق تحقیقات برای امکان ورود به فراترکیب ۴- سنتز نتایج تحقیقات کیفی ۵- ارائه یافته‌های سنتز بین مطالعه‌ای ۶- سنجش اعتبار فراترکیب. در نهایت روش فراترکیب؛ راه حل مناسبی برای استفاده از یافته‌های کیفی موجود، جهت پردازش نظریه جدید است (عابدی جعفری و امیری، ۱۳۹۸: ۸۰-۸۷).

یکی از روش‌های محاسبه قابلیت پایایی ضریب آلفای کرونباخ می باشد. ضریب آلفای کرونباخ هر چه به یک نزدیک باشد قابلیت اعتماد مقیاس بیشتر است که در این پژوهش مطالعه‌ای، مقدماتی با ۵۰ پرسشنامه در قالب پیش‌آزمون انجام شده است. سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS مقدار آلفا برای تعیین پایایی پرسشنامه برای هر سؤال و کل پرسشنامه در جدول زیر بیان شده است. در این پژوهش مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۵۲ به دست آمده است که نشان دهنده پایایی پرسشنامه پژوهش است.

نتایج حاصل آزمون تی تک نمونه‌ای، برای مقایسه میانگین میزان شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری در شهر تهران جهت ارتقای الگوی شایسته شهری در سطح فضایی - سیاسی شهر تهران انجام گرفته است.

جدول ۲. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی میزان حکمروایی شایسته

متغیر	میانگین	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری دو سویه	اختلاف میانگین‌ها
مشارکت	۳/۰۲۱۸	۰/۲۷۵	۸۵	۰/۷۸۴	۰/۲۱۸۵
اثربخشی و کارایی	۲/۷۱۷۶	-2/910	۸۵	0/005	-0/28235
پاسخگویی	۲/۷۲۱۶	-1/802	۸۵	0/075	-0/27843
قانون محوری	۲/۲۵۸۸	-8/242	۸۵	0/000	-0/7411
عدالت و برابری	۲/۹۸۳۴	-0/185	۸۵	0/853	-0/1765
شفافیت	۲/۶۴۱۲	-3/553	۸۵	0/001	-0/35882
مسئولیت‌پذیری	۲/۱۲۳۵	1/507	۸۵	0/135	0/135
حکمروایی شایسته	۲/۷۷	-3/652	۸۵	0/000	-0/249

نتایج حاصل آزمون تی تک نمونه‌ای، برای مقایسه میانگین میزان شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری در شهر تهران جهت ارتقای الگوی شایسته شهری در سطح فضایی - سیاسی شهر تهران انجام گرفته است. در این آزمون با سطح متوسط مقایسه انجام گرفته شده است که نتایج آن بیان شده است. با بیان فرضیه H_0 بر اساس نبود تفاوت بین میانگین شاخص $(\mu=3)$ ؛ با میانگین داده‌ها همان‌طور بیان شده است، با میانگین داده‌ها همان‌طور که مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری آزمون تی، برای هر کدام از ابزارها به‌طور کلی کمتر از 0/05 می‌باشد که بیانگر فرضیه رد H_0 می‌باشد و با توجه به اختلاف میانگین‌های آزمون آشکار است که از دید جامعه آماری شهر تهران اندازه شاخص مشارکت با میانگین ۳/۰۲ دارای بیشترین اثر و سپس عدالت و برابری با میانگین ۲/۹۸ دارای شرایط بهتری می‌باشند که با توجه به سطح معنی‌داری می‌توان بیان نمود که بعد قانون محوری، شفافیت و مسئولیت‌پذیری با سطح میانگین $(\mu=3)$ دارای اختلاف معنادار آماری هستند. وضعیت آن‌ها کمتر از میزان متوسط می‌باشد و سایر شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری دارای تفاوت معنادار آماری نیست، در واقع وضعیت آن‌ها در سطح متوسط است. در نهایت؛ عملکرد حکمروایی شایسته شهری در سطح شهر مورد نظر کمتر از سطح متوسط می‌باشد. در نتیجه؛ عملکردهای مورد نظر با هدف افزایش سطح مشارکت مردم

شهر تهران؛ برای افزایش سطح کیفیت فضایی- سیاسی شهر تهران و پیاده‌سازی شاخص‌های حکمروایی شایسته در سطح فضایی- سیاسی شهر تهران با هدف افزایش کیفیت سطح فضایی- سیاسی شهر تهران است.

جدول ۳. نتایج واریانس تبیین شده مربوط به شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری در سطح فضایی- سیاسی شهر تهران

مؤلفه	مقادیر چرخش یافته بارهای عاملی			مقادیر استخراج از مربعات بار عاملی			مقادیر ویژه اولیه	
	درصد	درصد	جمع	درصد	درصد	جمع	درصد	جمع
	تجمعی	واریانس		تجمعی	واریانس		تجمعی	واریانس
۱	27/164	12/213	2/809	39/775	9/406	39/775	39/775	9/406
۲	14/952	14/952	30/349	30/349	30/349	6/980	30/349	30/349
۳	47/287	9/873	2/271	54/055	6/301	1/449	54/055	6/301
۴	37/414	10/250	2/358	47/754	7/999	1/840	47/754	7/999
۵	64/190	8/197	1/885	64/190	4/512	1/038	64/190	4/512
۶	55/993	8/706	2/002	59/679	1/293	1/293	59/679	5/624
۷							72/131	3/907
۸							68/224	4/034
۹							79/091	3/254
۱۰							75/837	3/707
۱۱							81/945	2/853
۱۲							84/516	2/571
۱۳							89/158	2/267
۱۴							86/891	2/375
۱۵							93/039	1/743
۱۶							91/296	2/137
۱۷							95/767	1/310
۱۸							94/457	0/326
۱۹							98/037	1/062
۲۰							96/975	1/207
۲۱							99/597	0/711
۲۲							98/886	0/849
۲۳							100/000	0/403

با توجه به میانگین ۲/۷۷، حکمروایی شایسته شهری در سطح فضایی- سیاسی شهر تهران مشاهده می‌شود که سطح حکمروایی شایسته در شهر تهران کمتر از حد متوسط است. در نهایت از ۲۳ پرسش بیان شده در پرسشنامه و انتخاب آن از بین ۳۸ پرسش در بررسی اجرای حکمروایی شایسته شهری در سطح فضایی- سیاسی شهر تهران با هدف ارائه الگویی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری در سطح فضایی- سیاسی شهر تهران شش پرسش ۶۴/۱۹ مجموع واریانس را بیان کرده است. شش عامل اصلی به‌عنوان مقادیر استخراج شده است که در جدول ۴ بیان شده است.

جدول ۴. نتایج روش تحلیل عاملی پرسش‌های مربوط به شاخص‌های حکمروایی شایسته پس از دوران ماتریسی به روش

واریماکس

مؤلفه	۱	۲	۳	۴	۵	۶
A1	0/706	0/002	0/188	0/054	0/163	0/163
A2	0/666	0/225	0/225	0/241	0/158	0/128
A3	-0/012	-0/076	-0/175	0/772	0/142	0/027
A4	0/659	0/145	0/514	0/170	-0/056	0/095

0/018	-0/087	0/634	0/209	0/377	0/218	A5
-0/051	-0/092	0/558	0/449	0/020	0/188	A6
0/208	0/191	0/080	0/056	0/119	0/649	A7

جدول ۴، مقادیر عناصر استخراجی بعد از انجام چرخش را نشان می‌دهد که در ۶ گروه طبقه‌بندی شده‌اند. نتایج حاصل از روش تحلیل عاملی بعد از دوران ماتریسی طبق جدول ۴، نشان می‌دهد که سؤال‌های (۱،۲،۳،۸،۹،۱۶)، در دسته اول سؤال‌های (۱۷،۱۹،۲۰،۲۱)، در دست دوم سؤال‌های (۱۰،۱۱)، در دسته سوم سؤال‌های (۴،۵،۶،۷)، در دسته چهارم سؤال‌های (۱۲،۱۳،۱۴،۱۵)؛ در دسته پنجم و سؤال‌های (۱۸،۲۲،۲۳) در دسته ششم قرار می‌گیرند. نتایج پرسشنامه نشان می‌دهد که؛ سطح شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه جامعه نمونه شهر تهران که قشر (متخصص و تحصیل کرده به‌ویژه در حوزه مدیریت شهری) مورد پرسش قرار گرفته است، نشان می‌دهد که؛ میزان کم‌تر از میانگین (۲/۷۷) محاسبه شد. نتایج تحلیل عاملی حاکی از آن است که در شاخص مشارکت، توانمندسازی در زمینه استفاده از شهروندان در جهت رعایت شاخص‌های حکمروایی خوب به‌ویژه بعد مشارکتی با ضریب (۰/۷۷) و افزایش مشارکت با تقسیم عادلانه درآمد و امکانات در سطح فضایی-سیاسی شهر تهران (۰/۷۱) می‌باشد. در شاخص پاسخگویی، نحوه ارائه خدمات خود را با اطلاع از میزان رضایت شهروندان با صندوق انتقادات و پیشنهادات با ضریب (۰/۶۴)، موضع خود و کارکنان را به‌روشنی مشخص نموده که چه کسی و در قبال چه چیزی باید پاسخگو باشد (۰/۷۷). در شاخص اثربخشی و کارایی؛ برای نشان دادن کارایی خود با افزایش امکانات مادی در جهت افزایش مشارکت شهروندان با ضریب (۰/۷۲) می‌باشد. در شاخص شفافیت میزان، اطلاع شما از اجرای طرح‌ها و برنامه‌های حکمروایی شایسته شهری در شهر تهران با ضریب (۰/۶۶) و میزان اطلاع شما از تصویب طرح‌ها و برنامه‌های حکمروایی شهری با ضریب (۰/۶۳۹) می‌باشد. شاخص مسئولیت‌پذیری، میزان مسئولیت‌پذیری در قبال ارائه امکانات عادلانه با ضریب (۰/۵۹) می‌باشد. در شاخص قانون محوری، میزان برخورد قانونی حکمروایی شهری با ضریب (۰/۸۵۹) می‌باشد. در شاخص عدالت و برابری، میزان دسترسی عادلانه به امکانات و توزیع عادلانه فضا با ضریب (۰/۷۳۸) دارای بار عاملی بیشتری بودند.

از میان شاخص‌های مربوط به حکمروایی شایسته، عدالت و برابری و مشارکت در شهر تهران نسبت به سایر شاخص‌ها وضعیت بهتری را نشان می‌دهد و شاخص‌های شفافیت، قانون محوری و پاسخگویی از دید مردم کم‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند و از این جهت دارای وضعیت خوبی نمی‌باشند. در نهایت؛ تمایل مشارکت مردم در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی زیاد است، لذا باید از این ظرفیت بیشتری بهره را برد. برای این کار می‌توان با استفاده از مراکز موجود مثل شورای شهر، خانه‌های محله، فضاهای فرهنگی موجود در راستای بهبود سطح فضایی-سیاسی شهر تهران عملکرد خوبی داشت تا سطح رضایت شهروندان ارتقاء بیشتری یابد. تأکید بر افزایش سطح شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری گامی بزرگ جهت عادلانه‌تر کردن سطح فضایی-سیاسی شهر می‌باشد و می‌توان الگوی اداره شهر را به‌جای دیدی از بالا به پایین که اتکانش بر الگوی بسیط و تک ساخت است به سمت الگوی مشارکت محور و مردمی که دارای دیدی از پایین به بالاست ایجاد نمود.

علاوه بر آن؛ این نوع فضاها می‌توانند به‌عنوان نمود عینی شاخص‌های حکمروایی شایسته در مقوله حکمروایی شایسته شهری باشند که می‌توانند مورد بررسی قرار گیرند. به‌عبارت‌دیگر علاوه بر شاخص‌های موجود و مورد بررسی در پژوهش؛ می‌توان به شاخص‌های دیگری که برخاسته از حکمروایی شایسته شهری است، مانند عدالت در توزیع عادلانه امکانات و منابع مادی بین طبقات مختلف شهروندان، ایجاد سیستم‌های پاسخ‌دهنده فعال به مردم از طرف مسئولان و کارهایی از این قبیل پرداخت. همچنین یکی از اهداف مهم در راستای ایجاد اصول حکمروایی شایسته شهری در شهر استفاده از

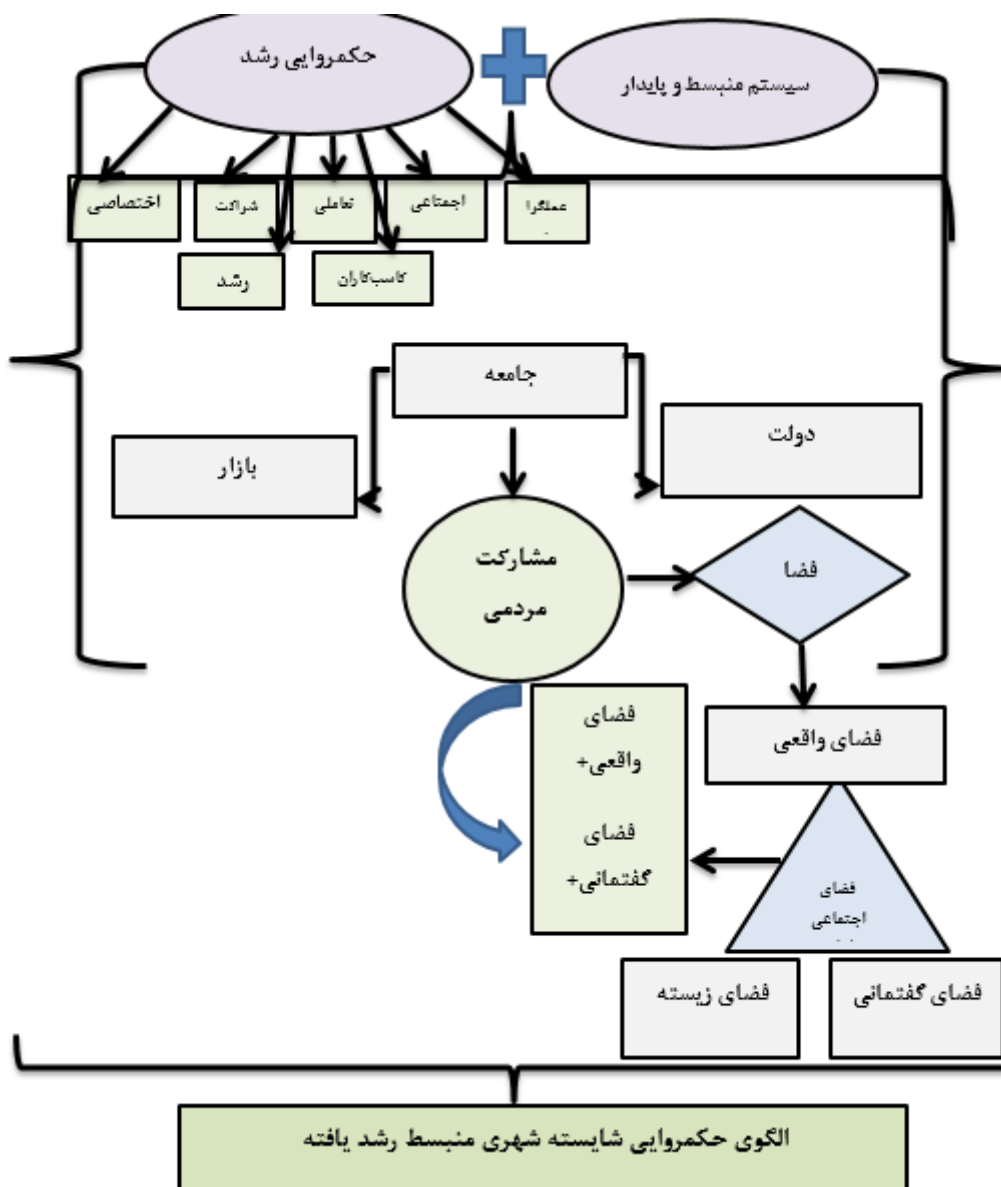
ظرفیت‌های اجتماعی و شهروندی در حوزه مشارکت فرهنگی و اقتصادی می‌باشد. شاخه مشارکت فرهنگی و اقتصادی به دلیل اینکه نه تنها برای شهروندان، بلکه حکمروایان شهری نیز دارای اهمیت است و راهی است که می‌توان با ایجاد پیوند بین مشارکت فرهنگی و اقتصادی شهروندان و اصول حکمروایی شایسته، توزیع عادلانه امکانات و فضا را برای شهروندان ایجاد نمود.

بحث

الگوی ارائه شده در پژوهش؛ از ترکیب سیستم منبسط و پایدار با مدل حکمروایی رشد بر اساس نظریه فضا هانری لوفور انجام شده است. الگوی ارائه شده در پژوهش مبتنی بر نظریه لوفور می‌باشد، که لوفور فضا را فضای اجتماعی در نظر می‌گیرد که در بیان مفهوم فضا؛ ما به فضای واقعی، فضای گفتمانی و فضای زیسته حاصل تجربه زیسته افراد است، در شهر نیاز داریم. در نتیجه مفهوم کامل فضا از ترکیب این سه مفهوم فضا به دست می‌آید. با ترکیب مدل حکمروایی رشد با سیستم منبسط و پایدار الگویی ارائه می‌شود که سبب مشارکت مردمی و توزیع عادلانه امکانات در فضای شهری تهران خواهد شد.

مدل حکمروایی رشد؛ دارای مؤلفه‌های عمل‌گرا، اجماعی، شراکتی، تعاملی، اختصاصی، کاسب‌کاران و رشد تشکیل یافته است که در این مدل که نتیجه عملکرد آن رشد و پیشرفت و تعادل است و تعامل و مشارکت مردمی را اساس و پایه کار قرار می‌دهد. بر این اساس، در سیستم منبسط و پایدار، روند و عملکرد به سمت تعادل پیش می‌رود و این موضوع انبساط‌پایداری و ثبات و تعادل سیاسی-اقتصادی - فرهنگی و فضایی سیستم را ضمانت می‌کند. در این حالت درون داد و برون داد سیستم کاهش نمی‌یابد. بر عکس درون داد و برون داد سیستم شهری افزایش پیدا می‌کند و سیستم به سمت ثبات حرکت پیدا می‌کند.

در مقابل در الگوی متمرکز و ساختار بسیط؛ در چارچوب تغییر و تحول در ساختار سرزمینی که مدیریت فضایی در بستر ساز و کارهای آن تشکیل می‌شود. با توجه به اینکه در سیستم‌های انقباضی عمل می‌کنند، درون داد و برون داد سیستم و همچنین ارتباط سیستم با دیگر سیستم‌های سیاسی کاهش پیدا می‌کند، معمولاً سیستم در یک عملکرد انقباضی به سوی عدم تعادل حرکت می‌کند و این نبود تعادل سیستم را به سمت مرگ و میرایی حرکت می‌دهد. در نهایت، الگوی به دست آمده از این پژوهش؛ الگویی با عنوان الگوی حکمروایی شایسته شهری منبسط رشد یافته مبتنی بر مشارکت که بتواند شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری را به بهترین حالت به مرحله اجرا در آورد چرا که تنها می‌توان سیستمی منبسط را بر اساس مشارکت مردمی پیش برد تا سیستم فضای شهری تهران عدالت فضایی-سیاسی را در شهر تهران ایجاد نماید.

شکل ۴. الگوی ارائه شده پژوهش جهت حکمروایی شایسته شهری تهران

نتیجه گیری

نیم‌نگاهی به وضعیت مدیریت شهری در کلان‌شهرهای ایران بیانگر آن است که تمرکزگرایی و اقتصاد رانتی مبتنی بر نفت زمینه‌ای شده است که مدیریت شهری در سیطره دولت باشد و از سیستم مدیریت شهری یکپارچه فاصله گیرد که در بسیاری از تحقیق‌ها در این حوزه به این امر اشاره شده است. در تحقیق آدینه‌وند و علیان (۱۳۹۵)، بیان شده است که مؤلفه حاکمیت قانون در حکمروایی شهری بر سایر مؤلفه‌ها ارجحیت دارد و مشارکت در رتبه دوم قرار دارد. لذا نتایج یافته‌های ملکی (۱۳۹۵)، در زمینه بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمروایی خوب و شایسته انجام شده بود و نتایج پژوهش منصور جمشید (۱۳۹۵)، در زمینه حکمرانی خوب شهر ایلام انجام شده است و نتایج دانشی (۱۳۹۴)، در زمینه استقرار حکمرانی خوب در شهر مشهد بیانگر تأیید شاخص‌های حکمروایی در مدیریت مطلوب شهری می‌باشد.

در این پژوهش به یافتن الگویی مناسب جهت حکمروایی شایسته شهری در سطح فضایی-سیاسی کلان‌شهر تهران پرداخته شده است. در واقع این پژوهش تلاشی است جهت بررسی وضعیت شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری تهران که توسط پرسشنامه و ارائه آن به گروه متخصصان شهر تهران تکمیل شده است که سطح شاخص‌های حکمروایی شایسته را در شهر تهران بازگو می‌نماید. همچنین لازم به ذکر است بررسی شاخص‌ها و دستیابی به نتیجه مذکور بر اساس و مبتنی بر نظریه لوفور صورت گرفته است.

پایین بودن سطح حکمروایی شایسته شهری یکی از معضلات اصلی و گریبان‌گیر بیشتر کلان‌شهرهای دنیا می‌باشد که باعث به وجود آمدن ضررهای جبران‌ناپذیر انسانی و اقتصادی به جوامع شهری می‌گردد. شهر تهران به‌عنوان بزرگ‌ترین کلان‌شهر ایران نیز از این معضلات مصون نمی‌باشد و این معضلات باعث ایجاد لطمات بسیاری به آن گردیده است که مهم‌ترین آن پایین بودن سطح عدالت در سطح شهری است که عدالت فضایی-سیاسی در سطح شهر بسیار پایین است. به‌واسطه مشکلات بسیار و بحران‌های عدالت فضایی-سیاسی در نهایت سبب فروپاشی سیستم شهری می‌شود. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، انتظار می‌رود روند افزایش سطح عدالت فضایی-سیاسی شهر به‌واسطه افزایش سطح شاخص‌های حکمروایی شایسته شهری، نتیجه کاهش مشارکت و عدالت محوری را جلوگیری خواهد کرد. در سطح فضایی-سیاسی شهر تهران با توجه به پاسخ مصاحبه‌شوندگان در پژوهش؛ از میان شاخص‌های مربوط به حکمروایی شایسته، عدالت و برابری و مشارکت در شهر تهران نسبت به سایر شاخص‌ها وضعیت بهتری را نشان می‌دهد و شاخص‌های شفافیت، قانون محوری و پاسخگویی از دید پاسخ‌دهندگان کمتر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند و از این جهت دارای وضعیت خوبی نمی‌باشند.

به‌هرروی، الگوی حکمروایی شایسته شهری می‌تواند نظریه‌ای جدید در پاسخگویی به انتظارات و مسئولیت‌های جدید باشد و یک سند مدیریتی مناسب و در دسترس برای مسئولان کلان‌شهر تهران که به آن‌ها این توان را می‌دهد تا به توسعه پایدار شهری در جهت سامان دادن به چالش‌های شهری تهران دست یابند.

از جمله محدودیت‌های تحقیق حاضر عدم همکاری برخی از مسئولین شهری در تکمیل پرسشنامه و مصاحبه می‌باشد و همچنین برخی از سازمان‌های شهری همکاری لازم را در فرایند تحقیق انجام نداده‌اند.

در این راستا از جمله پیشنهادها تحقیق به‌صورت زیر می‌باشد؛

- مدیران سیاسی شهر در راستای اثرگذاری‌ها و اجرای قانون در فضای شهر تهران باید مسئولیت‌پذیر باشند.
- در کلان‌شهر تهران، به‌منظور توسعه و مدیریت بهینه فضای شهر، مدیران شهری نسبت به اقدام‌های خود در فضای شهر باید پاسخگوی شهروندان باشند.
- امروزه مدیریت شهری تهران برای آن‌که بتواند در حوزه شهر، کارآمد باشد نیازمند بهره‌گیری از مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی شهری است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- (۱) احمدی پور، زهرا؛ حافظ نیا، محمدرضا؛ قادری حاجت، مصطفی. (۱۳۹۳). *سیاست و فضا*. تهران: انتشارات پاپلی.

- ۲) برک‌پور، ناصر. (۱۳۸۵). حکمروایی شهری و نظام اداره شهرها در ایران. مجموعه مقالات همایش مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، صص ۵۱۷-۴۹۱.
- ۳) پارسا، شهرام. (۱۳۹۶). تبیین الگوی شهر هوشمند با تأکید بر حکمروایی شهر تهران. استاد راهنما احمد پوراحمد، گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- ۴) خالدی، عبدالله. (۱۳۹۳). تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در برقراری عدالت فضایی (مورد مطالعه: شهر پیرانشهر). استاد راهنما: سید علی علوی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ۵) رهنما، محمدرحیم؛ مافی، عزت‌الله؛ اسدی، روح‌الله. (۱۳۸۹). تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با الگوی SWOT. مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱ (۱۵)، ۲۲۴-۱۹۷.
- ۶) سردارنیا، خلیل‌الله. (۱۳۹۱). شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در چهارچوب نظریه سیستمی. مجموعه مقالات همایش علمی حکمروایی خوب شهری، جلد یکم، ۶۳-۵۳.
- ۷) سرور، هوشنگ؛ امرایی، مهتاب؛ قربانی سپهر، آرش؛ امینی بادامیار، شیرین. (۱۳۹۸). حکمروایی شایسته و بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری مورد: محله ۴ شهر آذرشهر. مجله توسعه فضاهای پیرا شهری، ۱ (۲)، ۸۴-۷۱.
- ۸) سعدی شهروز، مینا. (۱۳۹۱). کتاب حکمروایی شهری و مشارکت محلی: مقایسه محله بریانک هفت‌چنار در تهران با محله سن بلز در پاریس. تهران: انتشارات تیسرا.
- ۹) شریعتی، علی. (۱۳۹۳). ارزیابی شاخص‌های موثر در پیاده‌سازی حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی مناطق ۴ و ۸ شهر مشهد). پایان‌نامه، استاد راهنما محمد اجزا شکوهی، دانشگاه مشهد.
- ۱۰) غلامی، محمد؛ شبیانی امین، عیسی؛ علیزاده، اسماعیل صفر؛ حسین زاده، رباب. (۱۳۹۶). اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری (مورد مطالعه: شهر بوکان). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۷ (۴)، ۸۸-۷۷.
- ۱۱) قاسمی، امیر و بنا، مرتضی. (۱۳۹۶). مشارکت و حکمروایی خوب شهری. تهران: انتشارات اخوان.
- ۱۲) کامران دستجردی، حسن. (۱۴۰۰). بررسی چگونگی سیاست‌گذاری‌ها در فضای شهری (مورد مطالعه: شهر تهران). فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۳ (۴)، ۱۵۶۴-۱۵۴۳.
- ۱۳) کریمی، علی و پارسا، ندا. (۱۳۹۳). تبیین نظری حکمروایی خوب شهری. مجموعه مقالات حکمروایی خوب شهری، جلد یکم، انتشارات تیسرا.
- ۱۴) لطفی، حیدر. (۱۳۹۹). تحلیل و بررسی نقش نواحی پیرامونی در سازمان‌دهی سیاسی فضایی پایدار شهرهای ایران (مطالعه موردی کلان‌شهر تهران). فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری، ۷ (۲۳)، ۱۹۲-۱۷۳.
- ۱۵) متقی، افشین؛ انصاری، زهرا؛ قربانی سپهر، آرش؛ دلالت، مراد. (۱۴۰۰). نگرش ژئوپلیتیکی در رقابت گردشگری شهری با استفاده از شاخص جاذبه گردشگری. فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۱ (۶)، ۱۱۷-۹۵.
- ۱۶) مرادی‌نیا، سجاد. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی توزیع فضایی قدرت در کلان‌شهر تهران با تأکید بر حکمروایی شهری. استاد راهنما زهرا پیشگاهی فرد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- ۱۷) هاروی، دیوید. (۱۳۹۵). عدالت اجتماعی و شهر. مترجم محمدرضا حائری؛ چاپ اول، تهران: ناشر سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران.

References

- 1) Adams, M. (2014). *Quality of Urban Spaces and Wellbeing. In Wellbeing and the Environment: Wellbeing: A Complete Reference Guide*. 2nd ed.; Cooper, R., Burton, E., Cooper, C.L., Eds.; John Wiley & Sons: Hoboken, NJ, USA, pp. 1–21.
- 2) African Union. (2000). *Constitutive Act of the African Union, Adopted by the 36th Ordinary Session of the Assembly of Heads of State and Government*. Lome, Togo, 11 July. http://www.africa-union.org/root/au/aboutau/constitutive_act_en.htm (last accessed 2 January 2012).
- 3) Ahmadipour, Z., Hafez Nia, M. R., & Qadri Hajat, M. (2014). *Politics and Space*. Tehran: Papli Publications. [In Persian].
- 4) Andrzej, Z. (2018). Lefebvre's Politics of Space: Planning the Urban as Oeuvre. *Urban Planning*, 3 (3), 5–15.
- 5) Apaza, C. (2009). Measuring Governance and Corruption Through the Worldwide Governance Indicators: Critiques, Responses, and Ongoing Scholarly Discussion'. *PS: Political Science & Politics*, 42(1), 43-139.
- 6) Barakpour, N. (2006). Urban Governance and City Administration System in Iran. *Proceedings of the Urban Management and Planning Conference*, 517-491. [In Persian].
- 7) Barreira, A.P., Agapito, D., Panagopoulos, T., Guimarães, M.H. (2017). Exploring residential satisfaction in shrinking cities: A deci-siontree approach. *Urban Res. Pract.* 10, 156–177.
- 8) Baud, S., Jameson, E., Peyroux, D. S. (2021). The urban governance configuration: A conceptual framework for understanding complexity and enhancing transitions to greater sustainability in cities. *Gography*, 1-17. *Compass*, 15(5), 1-17.
- 9) Gerschenkron, A. (1962). *Economic Backwardness in Historical Perspective: A Book of Essays*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- 10) Ghasemi, A., & Bana, M. (2017). *Participation and Good Urban Governance*. Tehran: Akhwan Publications. [In Persian].
- 11) Gholami, M., Sheibani Amin, I., Safar Alizadeh, I., Hosseinzadeh, R. (2018). Prioritizing Urban Good Governance Indicators from the Viewpoint of City Managers (Case Study; Bukan City). *Quarterly of Geography & Regional Planing*, 7(4), 77-88. [In Persian].
- 12) Glaeser, E. (2012). *Triumph of the City*. Pan Publishing: London, UK.
- 13) Gray, J., & Rumpe, B. (2019). Models as the subject of research. *Software and Systems Modeling*, 18, 3189–3191.
- 14) Grégory, B. (2018). *Political Space in the Work of Henri Lefebvre: Ideology and Utopia*. UMR LAVUE (Mosaïques), Université Paris Ouest Nanterre, 1-12.
- 15) Harvey, D. (2016). *Social Justice and the City*. Information and Communication Technology Organization of Tehran Municipality, translated by Mohammad Reza Haeri. [In Persian].
- 16) Joanna, B., & Małgorzata, D. (2017). Concept of 'Good Urban Governance' and Its Application in Sustainable Urban Planning, Gdansk University of Technology. *IOP Conference Series Materials Science and Engineering*, 245(8), 1-9.
- 17) Karimi, A., & Parsa, N. (2014). *theoretical explanation of good urban governance*. collection of essays on good urban governance, volume 1, Tisa Publications. [In Persian].
- 18) Khalidi, A. (2014). *analysis of the role of good urban governance in establishing spatial justice (case study: Piranshahr city)*. supervisor: Seyed Ali Alavi, Tarbiat Modares University. [In Persian].

- 19) Lefebvre, H. (1991). *Les illusions de la modernite*. Manieres de Voir 13, Le Monde Diplomatique, in Kofman, E. and Lebas, E. (eds) (1996) Henri Lefebvre: Writings on cities, London: BlackWell, P. 34.
- 20) Michele, A. (2020). Engaging with global urban governance in the midst of a crisis. *Dialogues in Human Geography*, 10(2), 221-272.
- 21) Mike, R. (2020). *Governance, Urban, in International Encyclopedia of Human Geography. (Second Edition)*, What Is Urban Governance?, science Direct.
- 22) Moradinia, S. (2011). *Pathology of the spatial distribution of power in Tehran metropolis with an emphasis on urban governance*. under the guidance of Zahra Pishgahi Fard, University of Tehran, Faculty of Geography. [In Persian].
- 23) Mottaghi, A., Ansari, Z., Ghorbani Sepehr, A., & Delalat, M. (2022). Geopolitical attitude in urban tourism competition using tourism attractiveness index. *Quarterly Journal of Applied Research of Geographical Sciences*, 21(61), 95-117. [In Persian].
- 24) Poorahmad, A., Piri, E., Mohammadi, Y., Parsa, S., & Heydari, S. (2018). Good Urban Governance in Urban Neighborhoods (Case: Marivan City). *Journal of Urban Economics and Management*, 6(24), 81-98,
- 25) Rahnama, Mo. R., Mafi, E., & Asadi, R. (2010). analysis of the position of good urban governance in Mashhad with the SWOT model. *Journal of Geography and Regional Development*, 8 (15), 197-224. [In Persian].
- 26) Saadi Shahrouz, M. (2012). *the book of urban governance and local participation: a comparison of Briyank Haft Chenar neighborhood in Tehran with Saint Blaise neighborhood in Paris*. Tehran: Tisa Publications. [In Persian].
- 27) Sardarnia, K. (2012). indicators of good urban governance in the framework of system theory. *Proceedings of the scientific conference of good urban governance*, 1(3), 53-62. [In Persian].
- 28) Sarvar, H., Amrai, M., Ghorbani Sepehr, A., & Amini Badamiar, S. (2020). Decent Governance and Regeneration of Dilapidated Urban Textures Case: Neighborhood 4 of Azar Shahr. *Journal of Development of Peri-urban Spaces*, 1(2), 71-84. [In Persian].
- 29) Shariati, A. (2014). *evaluation of effective indicators in the implementation of good urban governance (case study of districts 4 and 8 of Mashhad city)*. thesis, supervisor Mohammad Ajaza Shekahi, University of Mashhad, winter. [In Persian].
- 30) World Bank. (1989). *Sub-Saharan Africa. From Crisis to Sustainable Growth: A LongTerm Perspective Study*. Washington, DC: World Bank
- 31) World Bank. (1993). *Sub-Saharan Africa. From Crisis to Sustainable Growth: A LongTerm Perspective Study*. Washington, DC: World Bank.
- 32) www.unescap.org, Yap Kioe Sheng, 2005
- 33) Yang Y. (2018). The Changing Urban Political Order and Politics of Space: A Study of Hong Kong's. *POSPD Policy*, 54(4), 732-760.